

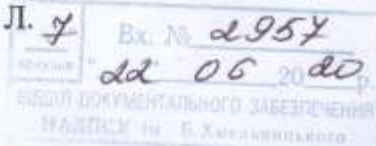
ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію ШУМСЬКОГО Олександра Леонідовича
**«Теоретичні і методичні засади лінгвосамоосвіти майбутніх учителів
іноземних мов»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних
наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність рецензованого дослідження зумовлена кардинальними змінами на всіх рівнях життєдіяльності суспільства, що спричиняють виникнення нових парадигм розвитку освіти, особливо у сфері вищої професійної освіти. Зазначені зміни зумовлюють, як справедливо зазначає автор дисертації «необхідність переорієнтації вектору існуючої системи вищої освіти, зокрема, у сфері навчання іноземних мов, із інституційної парадигми на самоосвітню, оскільки усталений «знаннєво-компетентнісний» формат уже не відповідає викликам сучасності».

Важливим чинником нової освітньої парадигми є здатність до самонавчання; власне цей чинник продемонстрував свою вагомість за умов надзвичайної ситуації у світі, пов'язаної із поширенням коронавірусної інфекції та введенням карантину у професійну діяльність фахівців. Зазначені вище умови спонукають до перегляду й реформування діючої освітньої системи, переходу її в якісно новий стан, модернізації змістового наповнення навчального матеріалу, оптимізації, організації та управління механізмами взаємодії всіх суб'єктів навчального середовища, формування здатності й відповідної мотивації до здійснення самонавчання. Власне умови карантину вимагають негайної переорієнтації вищої освіти у формат САМО: самонавчання, саморозвитку і самовдосконалення. Саме з цієї перспективи проблема лінгвосамоосвіти майбутніх учителів іноземних мов надає рецензованій дисертації вагомої значущості та актуальності.

Дисертаційна робота містить міцне методологічне підґрунтя: саме у плідній інтеграції системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, суб'єктного, акмеологічного підходів вбачаємо актуальне вирішення задекларованої проблеми, запропонованої Шумським О. Л.

Не зважаючи на те, що окремі аспекти лінгвосамоосвіти майбутніх іноземних мов розкриті у працях низки науковців, Шумський О. Л. зумів привернути увагу до досліджуваного феномену з точки зору сучасних умов навчання в університеті, поєднавши фундаментальну, філософську та загально педагогічну концепції, що дало змогу досліднику розробити комплексну педагогічну систему із центральним місцем у ній авторської мегатехнології формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти, і спроектувати модель її реалізації.

Робота чітко структурована і грамотно оформлена, що свідчить про володіння автором логікою наукового дослідження. Структура роботи відповідає меті дослідження й вирішуваним у ньому завданням.

Належне вивчення дисертації й автореферату дає підстави стверджувати, що робота є закономірною і своєчасною реакцією на сучасні вимоги до підготовки висококваліфікованих учителів іноземних мов у нашій державі і має вагомим значення для теорії і методики професійної освіти. Це підтверджується низкою чинників:

1. У роботі вперше здійснено комплексне дослідження теоретичних і методичних засад лінгвосамоосвіти майбутніх учителів іноземних мов і на цій підставі розроблено цілісну педагогічну систему, яка охоплює методологічні засади, зокрема, визначено науково-теоретичні концепти (методологічний, теоретичний, технологічний), теоретичні засади та педагогічні умови здійснення лінгвосамоосвіти майбутніми вчителями іноземних мов у закладах вищої освіти нашої держави.
2. Автором розроблено й обґрунтовано модель формування готовності в майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти у ЗВО з відповідними етапами (підготовчий, репродуктивний, саморегулювальний, творчий); визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти (створення у закладі вищої освіти лінгвосамоосвітнього середовища; організація педагогічного управління із поступовим зростанням ступеня самоуправління студентом власною

лінгвосамоосвітньою діяльністю; урахування індивідуальних психофізіологічних особливостей майбутніх учителів іноземних мов під час їхньої підготовки до лінгвосамоосвіти).

3. У роботі розроблено багаторівневу мегатехнологію, спрямовану на комплексну підготовку майбутніх учителів іноземних мов до неперервної лінгвосамоосвіти, основу якої складає авторська лінгводидактична технологія – як базова; технологія саморозвивального навчання – як метатехнологія; технології проблемного, контекстного, евристичного навчання, а також навчання у співпраці – як взаємопроникальні монотехнології.
4. Нарешті, автором дисертації розроблено методичний супровід реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти, а також повний комплекс навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу.

Уже з перших сторінок дисертації дослідницею розглянуто комплекс питань, які, на думку Олександра Леонідовича, й складають теоретичні засади формування професійної готовності майбутніх учителів іноземних мов до здійснення лінгвосамоосвіти. Тут автор дослідження пропонує вичерпну характеристику ключових понять, зокрема лінгвосамоосвіти майбутніх учителів іноземних мов, подаючи комплексне й вичерпне дослідження цього феномену, зупиняючись детальніше на психологічних та лінгвістичних аспектах, педагогічних проблемах, а також охоплює історичну довідку щодо зазначеного вище поняття, що надає роботі ознак системного характеру дослідження. Різномасштабний аналіз наукових розвідок дав змогу автору роботи з'ясувати й обґрунтувати сутність феномена лінгвосамоосвіти майбутнього вчителя іноземних мов та її структури, що відображено на с. 37-124.

Однозначно вагомим для загальної результативності є методологічний блок дослідження. Ґрунтовним є обґрунтування концептуальних підходів, на основі яких вибудовується модель педагогічної системи і далі технологія її реалізації. Нам імponує сам вибір методологічних підходів, зокрема виправданим є орієнтація на системний як провідний підхід. Водночас цікавою

є позиція автора щодо особистісно-орієнтованого і суб'єктного підходів, на основі яких здійснено системний аналіз проблеми формування готовності майбутнього вчителя іноземних мов до лінгвосамоосвіти як активного суб'єкта навчального процесу у ході професійної підготовки у вузі.

Безперечного схвалення заслуговує (у контексті роботи) логіка дослідження ключового для дисертації поняття – лінгвосамоосвіти вчителя іноземних мов, яка, на думку автора роботи, інтегрує в собі три аспекти – лінгвістичний, педагогічний і соціальний, власне роблячи вагомий акцент на останньому. Олександр Леонідович справедливо вважає процес лінгвосамоосвіти майбутніх учителів іноземних мов не лише як «самостійну практико-орієнтовану діяльність із набуття професійних іншомовних знань і формування вмінь та навичок, не лише як могутній чинник і спосіб інтелектуального розвитку людини, але й як невід'ємну складову всього способу життя вчителя іноземних мов загалом (соціальний аспект лінгвосамоосвіти)».

Значним позитивом роботи є вичерпне обґрунтування педагогічних умов, створення й забезпечення яких, на думку автора дисертації, гарантуватиме дієвість і високу результативність реалізації педагогічної системи формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти. Серед усього діапазону педагогічних умов нам особливо імponує наукова позиція щодо організації педагогічного управління, яке реалізується завдяки використанню повного комплексу розроблених автором роботи навчально-методичних ресурсів, і увесь цей процес згодом переростає у самоуправління студентом своєю лінгвосамоосвітою як невід'ємним елементом майбутньої професійної діяльності зазначеної категорії фахівців.

Однозначно цікавим і вартим наукової уваги є обґрунтування розробленої автором мегатехнології формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти, зокрема її теоретичний базис, що охоплює провідні наукові результати психологічних, нейропсихологічних, філософських і педагогічних пошуків як вітчизняних, так і зарубіжних науковців; звідси автор і виводить відповідні етапи технології, які базуються на теоріях Бейтсона

(G. Bateson), Бюзера (T. Büser) та інших, що стосуються змін поведінки людини і її поведінкової орієнтації у процесі навчання.

Особливого схвалення заслуговує деталізація обґрунтування у дисертації дескрипторів рівнів і відповідних їм критеріїв та показників сформованості професійної готовності майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосамоосвіти, які безперечно доводять релевантність здійсненого дослідження.

Є всі підстави для схвальної оцінки намагання автора перевірити дієвість та валідність результатів проведеного ним дослідження. Повно і змістовно на сторінках дисертації відбито результати експериментальної частини роботи, якій притаманні чіткість, вмотивованість, логічність підходів. Можна вітати вдалу спробу відстежити динаміку досліджуваного процесу в розрізі «експериментальні-контрольні» групи за чітко окресленими критеріями, показниками та ознаками їх прояву; до того ж це спостерігається на всіх етапах проведеного педагогічного експерименту. Шумським О. Л. проведено різноаспектний аналіз результатів дослідження, а тому не підлягає сумніву встановлена ним позитивна динаміка рівнів сформованості компонентів готовності студентів експериментальних груп за кожним із визначених критеріїв, яку досить рельєфно віддзеркалює статистичний аналіз експериментального матеріалу як в основному тексті роботи, так і в додатках, які заслуговують на окрему похвалу щодо насиченості, повноти та комплексності.

Загалом, вивчення й аналіз змісту дисертації Шумського О. Л. дає підстави зробити висновок про її значні позитиви, високий ступінь обґрунтованості наукових положень і сформульованих висновків, які є адекватні поставленим у роботі завданням. Це дає змогу узагальнити про досягнення мети дослідження.

Робота відзначається науковою новизною, теоретичним і практичним значенням. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації. Основні результати відображено в 54 публікаціях, із них 1 – монографія, 24 статті – у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі педагогічних наук в Україні, а також наукометричних і фахових періодичних закордонних виданнях, 20 – публікації матеріалів наукових конференцій.

Попри загалом високу позитивну оцінку наукового пошуку, здійсненого у дисертації, мусимо зазначити низку дискусійних моментів, побажань і зауважень:

1. Невиправданим вважаємо ідентичність формулювання назви третього розділу загалом і одного з його підрозділів – підрозділ 3.1.

2. Обґрунтування концептуальних основ роботи у вступі варто було презентувати на тих рівнях, які відображені результатами дослідження, (методологічному, теоретичному, технологічному), що додало б дисертації чіткості у висвітленні ключових авторських позицій.

3. Автору слід ретельніше підходити до вживання ключових понять у роботі задля запобігання неоднозначності розуміння окремих моментів і результатів дослідження. Зокрема на с. 30 автор пише, що ним «розроблено і впроваджено в практику іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов технологію формування їхньої готовності до лінгвосамоосвіти» (цитата). Двома сторінками далі (с.31-32) мова йде про «мегатехнологію, спрямовану на комплексну підготовку майбутніх учителів іноземних мов до неперервної лінгвосамоосвіти» (цитата). Не зовсім зрозуміло, чи мова йде про різні технології чи про одну й ту ж.

4. Не розділяємо наукову позицію автора роботи щодо винесення педагогічних умов у четвертий розділ, що охоплює організаційне та навчально-методичне забезпечення створеної ним педагогічної системи, що спонукає до висновку про те, що педагогічні умови не є одним із ключових концептуальних і визначальних аспектів згаданої системи, що гарантують її реалізацію, хоч на робочих сторінках дисертації, зокрема на рисунку, що презентує модель системи (як у роботі, так і в авторефераті – с. 17), зрозуміло, що педагогічні умови є не організаційним чинником, а власне концептуальним чинником, певним об'єднувальним елементом мегатехнології і всієї педагогічної системи.

Однак згадані вище зауваження не стосуються основного змісту дисертації та не мають вирішального впливу на достовірність й обґрунтованість висновків, зроблених дисертанткою. Загалом висока наукова якість дисертаційного дослідження, її позитивна оцінка є незмінною.

Отже, наукове значення дисертації Шумського О. Л. визначається предметом дослідження і полягає в тому, що вперше обгрунтовано педагогічну систему лінгвосамоосвіти майбутніх учителів іноземних мов, розроблено її модель, в якій провідне місце відводиться авторським технологіям і спеціально створеним педагогічним умовам, що сприяють ефективній реалізації всієї системи. Результати дослідження мають практичну цінність для професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

ВИСНОВОК: Дисертація Шумського О. Л. «Теоретичні і методичні засади лінгвосамоосвіти майбутніх учителів іноземних мов» є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має концептуальну основу, наукову новизну, велике теоретичне і практичне значення, вносить вагомий вклад у вивчення проблеми теорії і методики професійної освіти.

Відповідно стверджуємо, що Шумський Л. Г. виконав актуальне дослідження, яке відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 пп. 9,10 зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, і заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівського національного
Університету імені Івана Франка

Л. І. Морська

Підпис Л. І. Морської засвідчую.

Вчений секретар університету

О. С. Грабовецька

